Het scheppingsverhaal in Genesis

door: Gerard Oudijn

www.gezondewoorden.nl

1. in (het) begin schiep God de hemelen en de aarde (1)

Dat Genesis een bijzonder boek is, behoeft nauwelijks uitleg. Als we het lezen, brengt het ons naar een oertijd, waar we ons amper een voorstelling van kunnen maken. Denk aan de gebeurtenissen in de hof van Eden, waar we het begin van de mensheid vinden: slechts twee mensen en de slang (Genesis 3). Maar ook *de zondvloed* (Genesis 7-8) en de aanleiding daartoe met *de zonen van God* (Genesis 6) doen een groot beroep op ons voorstellingsvermogen. De schrijfstijl van het boek is simpel en beknopt en daardoor blijven er ook veel vragen open. Er zijn heel wat vragen op te werpen, die in Genesis niet beantwoord worden.

een eenvoudig verslag
Genesis is simpelweg een verslag van het begin van de schepping, van *de wereld van de begintijd* (2 Petr. 2:5), zoals de periode voor de zondvloed wordt genoemd, en van wat daarna volgt. God spreekt en doet via de schrijvers verslag van Zijn werken, en dit gaat voorbij aan alle mitsen en maren van mensen. Treffend is dan ook de aanvang van Genesis en daarmee het begin van de hele Schrift.

> *Genesis 1 (naar ISA)*
> [1] In (het) begin schiep God de hemelen en de aarde.

God!
Wat verhelderend is deze eenvoudige verklaring! *God* schiep de hemelen en de aarde! Dit staat in contrast met zo ongeveer elke "moderne" levensbeschouwing. Er is één God en *Hij is de Schepper.* De Schrift verdedigt zich niet tegen menselijke theorieën en levensbeschouwingen als de evolutietheorie, atheïsme, polytheïsme, boeddhisme, enz., maar gaat er volledig aan voorbij en veegt met deze ene mededeling alle menselijke leerstelsels van tafel.

elementair
Het Hebreeuwse woord voor God is *Elohim* en dat heeft een meervoudsvorm, maar het spreekt van *één Iemand*, want er staat vervolgens dat *God schiep* (enkelvoud). Er is *één God* (Deut. 6:4; Marc. 12:29; 1 Kor. 8:6) en Hij is de Schepper en Bedenker van alles (Jes. 45:6-7; Ef. 3:9). De Schrift begint dan ook met deze *fundamentele* mededeling die werkelijk *vaste grond* is om op te staan. Dit grootse begin bepaalt ons ook bij de gegarandeerde goede afloop van alles. Hij laat niet varen de werken van Zijn handen (Ps. 138:8).

> *Jesaja 46 (naar ISA)*
> [10] Ik, die vanaf het begin de afloop verkondig en vanouds wat nog niet geschied is; die zeg: Mijn raadsbesluit zal volbracht worden en Ik zal alles wat ik verlang doen.

2. in (het) begin schiep God de hemelen en de aarde (2)

Met deze sobere mededeling begint de Schrift. Maar hoewel eenvoudig, is deze mededeling alomvattend. Er is *één God en Hij is de Maker van alles.* Er staat letterlijk "*in begin*". Niet Gods begin,

want God heeft geen begin. Hij is niet onderworpen aan de tijd. God *was* en alle dingen *zijn geworden* (Joh. 1:1-3). God zelf is het begin en de oorsprong van *alles*. In (een) begin sprak God en het was er (Ps. 33:9).

alles in Zichzelf
God zal ooit *alles in allen* zijn (1 Kor. 15:28). Nu is God *alles in Christus*, want in Hem woont de hele volheid van de Godheid lichamelijk (Kol. 2:9). Vóór Genesis 1:1 was God *alles in Zichzelf*, buiten Hem was er niets, totdat Hij de hemelen en de aarde schiep. Alles vindt in God zijn oorsprong, alles is het werk van Zijn handen. Deze waarheid is het uitgangspunt en vinden we dan ook als een refrein door heel de Bijbel (o.a. Ps. 33:6; 136:5; Joh. 1:10; Kol. 1:16; Hebr. 11:3).

> *Handelingen 17 (naar ISA)*
> [24] De God, die de wereld maakt, en alles wat daarin is (…)

theos
God heeft *alles* gemaakt, deze wereld en *alles* wat daarin is, daar is niets van uitgezonderd. Het Griekse begrip *Theos*, dat in onze vertalingen wordt weergegeven met *God*, wordt wel in verband gebracht met *plaatsen* en weergegeven als *Plaatser*. God beschikt alle dingen en geeft alles een plek. Relatief gezien zijn er vele "goden", zegt ook Paulus (1 Kor. 8:5). Mensen en machten die boven anderen gesteld zijn en in die zin "beschikkers" zijn. Maar in de *absolute zin* is er maar één God (1 Kor. 8:6) en in Hand. 17:24 staat er dan ook: *dé God*. Hij is uniek en staat boven alles en daarom is alles aan Hem onderschikt.

ook Schepper van kwaad
In de religieuze wereld erkent men God niet als *God*, de Schepper en Plaatser van alles (Ef. 3:9). Men kan niet verdragen dat God ook de Schepper is van *het kwaad*. Ook heeft Hij de slang gemaakt (Gen. 3:1). Als het gaat om satan, leert de Schrift dat *hij zondigt vanaf (het) begin* (1 Joh. 3:8). Hij is dus niet later door een val geworden wat hij is. Hij is zo gemaakt. Men probeert dat weg te redeneren door van satan "een gevallen engel" te maken, maar dat is slechts afleiding. Want ook al zou dit zo zijn, dan kom je toch altijd bij God uit. Want wie heeft hem dan zo gemaakt dat hij kon "vallen"?

> *Jesaja 45 (naar ISA)*
> [5] Ik ben JAHWEH en er is geen ander; buiten Mij is er geen God (…).
> [6] Opdat men zou weten vanaf de opgang van de zon en waar zij ondergaat, dat er buiten Mij niemand is; Ik ben JAHWEH, en er is geen ander.
> [7] Formeerder van licht en Schepper van duisternis, Maker van welzijn en Schepper van kwaad; Ik, JAHWEH, doe dit alles.

Zijn plan
God gebruikt het *kwaad* (Job 2:10), de *zonde* (Rom. 5:20) en *ongehoorzaamheid* (Rom. 11:32) voor Zijn doel en plan. Hij is het *begin* van alles en alles heeft ook zijn *bestemming* in Hem. *De hele weg, van begin tot einde,* is volledig in Zijn hand. Waarom God de dingen doet zoals Hij ze doet, begrijpen wij vaak niet, maar we kennen Hem als een goede en liefdevolle God, die het zo bepaalt en we mogen erop vertrouwen dat wat onze Vader doet, goed is. Wij kennen Zijn einddoel en dat is *de verzoening van het heelal* (Kol. 1:20). Alles wat wij als kwaad ervaren, doet Hij meewerken ten goede (Rom. 8:28).

Zou men God in de religieuze wereld niet juist daarom zo wantrouwen? Men kent Zijn geweldige voornemen niet en heeft van God een monster van duivelse proporties gemaakt, een god die het merendeel van zijn schepselen tot in het oneindige gaat pijnigen en folteren in de hel. Bij zo'n "god" is het kwaad inderdaad niet in goede handen.

Jozef
Jozef kende de waarheid dat God de Plaatser van alles is en getuigde ervan (Gen. 45:8; 50:20). Hij is een weg van vernedering gegaan, waarbij hem veel kwaad is aangedaan, om uiteindelijk verhoogd te worden en de redder te worden van het huis van Jakob (Gen. 45:7) en de hele wereld. De nieuwe naam die Jozef kreeg, *Safenat-Paneach* (Gen. 41:45), betekent: *Redder van de wereld*. Jozef is hierin een schitterend type van Christus, die een weg van lijden en sterven ging voor Zijn volk Israël en de Redder van de wereld werd (Joh. 4:42; 1 Joh. 4:14).

> *Romeinen 11 (naar ISA)*
> [32] Want God sluit allen samen op in ongezeglijkheid, om Zich over allen te ontfermen.
> [33] O, diepte van de rijkdom en van wijsheid en van kennis van God! Hoe onnavorsbaar zijn Zijn oordelen en onnaspeurlijk Zijn wegen!
> [34] Want: wie kende het denken van de Heer? Of: wie werd zijn adviseur?
> [35] Of: wie geeft eerst aan Hem, en het zal aan hem terugbetaald worden?
> [36] Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen: Hem zij de heerlijkheid tot in de aeonen! Amen!

3. en de aarde is woest en leeg

In de vorige hoofdstukken hebben we gekeken naar Genesis 1:1, de machtige woorden dat *in (een) begin God de hemelen en de aarde schiep*. Daarover valt natuurlijk veel meer te zeggen en dat zullen we ook nog doen als we het vervolg van Genesis 1 bezien, want daarin wordt vermeld *hoe* God Zijn schepping verder vormgeeft en *wat* Hij creëert.

> *Genesis 1 (naar ISA)*
> [2] En de aarde is woest en leeg...

is, was of werd?
Genesis 1:2 roept nogal wat vragen op rondom de vertaling. Dat begint bij dit eerste zinsdeel. Meestal is de discussie of hier staat: *was* of *werd*. Het Hebreeuwse *hayetah* is een vorm van *hayah*, het werkwoord voor *zijn/worden*. De vraag is dus hoe het hier moet worden weergegeven. Ik las hierover een commentaar bij de Schriftwoord vertaling (www.schriftwoord.nl) dat zegt:

> Letterlijk staat er aan het begin van dit vers: "En de aarde zij **is** chaos en leegstaand." Er is echter vertaald met "**werd** chaos en leegstand." Reden hiervoor is dat als God schept, het nooit chaos is en nooit leegstaand. God is een God van orde, niet van chaos.

onbegrip
Passen we de Schrift aan vanwege ons eigen onbegrip? Of zouden we gewoon lezen wat er staat en, als *wij* het *niet* begrijpen, dat accepteren en het er laten staan zoals het er staat, totdat we het *wel* zien?

woest en leeg
Woest (Hebreeuws: tohu) en leeg (Hebreeuws: bohu) zijn begrippen die elkaar overlappen. *Tohu* komt 20 keer voor in het Oude Testament en wordt vertaald met: *het woeste, woestheid, ijdelheid, ijdelheden.* Dit laatste in de zin van *afgoden* (1 Sam. 12:21): zij zijn *niets, leeg.* Het tweede begrip, *bohu*, komt slechts drie keer voor en wordt vertaald met: *leeg, ledig(heid).*

chaos?
Bij de bestudering van deze woorden, zie ik geen reden om *tohu* te vertalen met *chaos*, zoals de

Schriftwoord vertaling heeft gedaan. Hoewel Schriftwoord een concordante vertaling is, die voor zover mogelijk het Hebreeuwse woord in de grondtekst telkens met hetzelfde Nederlandse woord vertaalt, is dit bij *tohu* niet in alle gevallen gedaan, omdat het niet mogelijk is. Dan zou de conclusie misschien wel *moeten* zijn dat *chaos* geen goed vertaalwoord is. Daarnaast is het zo dat waar wel voor *chaos* als vertaalwoord is gekozen, soms een onbegrijpelijke zin ontstaat, terwijl *ijdel* of *leeg* een passend en begrijpelijk vertaalwoord zou zijn (o.a. 1 Sam. 12:21; Jes. 40:17,23; 49:4).

ordenen en vullen
God schiep de aarde, of het land, en *in de aanvang was deze woest en leeg*, in de zin van *ongeordend*, zonder vorm en ijdel. Zoals een schilder, die een schilderij gaat maken en begint met een *leeg* doek en daar vervolgens enkele lijnen op schildert. Op het doek moeten de onderwerpen die worden geschilderd, worden *geordend* en het doek *gevuld*. Of een beeldhouwer die start met een stuk steen en uit deze klomp stukken begint weg te slaan, en vormen en lijnen aanbrengt. Ook van de mens in de baarmoeder wordt gezegd dat dit *een vormeloos begin* is (Ps.139:16).

> *Jesaja 45 (naar ISA)*
> [18] Want zo zegt JAHWEH, die de hemelen geschapen heeft, die God, Die de aarde geformeerd en haar Maker is. Hij heeft haar gegrondvest, Hij heeft haar niet geschapen opdat zij woest zou zijn, maar Hij heeft haar geformeerd om te bewonen. Ik ben JAHWEH, er is geen ander.

om te bewonen
Jesaja zegt hier niet dat de aarde nooit *woest* is geweest, maar *waartoe* God haar heeft geschapen: niet om woest te blijven, maar om bewoond te worden. Daarom heeft Hij geordend en haar gevuld met wateren, land, dieren, planten en de mens. Ook heeft Hij lichtdragers gemaakt om ordening aan te brengen in tijden, zoals dagen en jaren (1:14).

We kunnen ons afvragen *in hoeverre* God de aarde, die woest en leeg was, heeft geordend. Er zijn op aarde grote en uitgestrekte gebieden die we nu nog steeds *woest en leeg* kunnen noemen. De schepping zoals wij die nu kennen, is niet volmaakt. Het is immers God zelf die de Schepping aan de ijdelheid heeft onderworpen.

> *Romeinen 8 (naar ISA)*
> [20] Want de schepping werd aan de ijdelheid onderschikt, niet vrijwillig, maar vanwege Hem, die haar onderschikt (…)

vergankelijk ontworpen
De schepping is niet aan de ijdelheid (> zinloosheid) onderschikt vanwege "een val van satan", zoals wel geleerd wordt, maar het is God Zelf die haar aan de ijdelheid heeft onderschikt. *Niet vrijwillig*, staat er, dus niet vanwege een *vrije wil* van satan en ook niet van Adam, die van de vrucht at. God heeft het zo beschikt.

God zag dat het goed was
We lezen zes keer in Genesis 1 dat *God zag dat het goed was* (vers 4,10,12,18,21 en 25) en tenslotte dat het *zeer goed was* (vers 31), maar de schepping was *niet volmaakt*. Deze "oude schepping" is *goed* voor het doel dat God gesteld heeft en zal plaatsmaken voor een nieuwe schepping.

Openbaring 21 (naar ISA)
[1] En ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, want de eerste hemel en de eerste aarde zijn voorbij gegaan (…)

4. de schepping is vergankelijk vanaf het begin

De schepping is door God onderschikt aan de ijdelheid en bevindt zich in de slavernij van de vergankelijkheid (Rom. 8:20-21). Er staat *niet* dat de schepping vanaf Adam aan de ijdelheid werd onderschikt. En ook niet vanaf een veronderstelde *val van satan*. Nee, God heeft de schepping zo ontworpen en deze wereld is vergankelijk *by design.*

> *Genesis 1 (naar ISA)*
> [2] En de aarde is woest en leeg, en duisternis is over de oppervlakte van de waterdiepte. En geest van God beweegt over de oppervlakte van de wateren.

ingericht en geordend
Dit blijkt al in Genesis 1. De aarde was bij aanvang *woest en leeg* en er waren slechts *duisternis* en *waterdiepte*. In dit vormeloze begin is God orde gaan aanbrengen door licht te maken en zo scheiding te maken tussen *licht en duisternis* (Gen. 1:3-4). Ook maakte Hij een *uitspansel*, noemde dit uitspansel *hemel* en bracht hiermee scheiding aan *tussen de wateren*, zodat de wateren niet meer één aaneengesloten massa vormden. Tevens scheidde God *de wateren en het land*, door de wateren in één plaats te laten samenvloeien, zodat het droge zichtbaar werd (Gen. 1:9).

Adam en Eva
In het christendom wordt over het algemeen geleerd dat Adam en Eva in een volmaakte wereld waren geplaatst. Genesis geeft echter verschillende aanwijzingen dat Adam en Eva vanaf het begin werden geplaatst in een wereld die aan de ijdelheid en vergankelijkheid was onderworpen.

onderwerpen
Genesis 1:28 zegt dat Adam en Eva de aarde moesten *onderwerpen*. Het woord dat hier staat, wordt op andere plaatsen gebruikt voor *het onderwerpen van vijanden* (2 Sam. 8:11; 1 Kron. 22:18), *slaven onderwerpen* (Neh. 5:5; Jer. 34:11), het beloofde *land tot onderschikking te brengen* (Num. 32:22,29), enz.

Het taalgebruik in Gen. 1:28 wijst erop dat de aarde *onder controle gebracht* moest worden. De aarde moest worden onderworpen en ook de hof moest worden bewerkt en bewaakt. Zoals ook wij dit kennen met een tuin. Als je er niets aan doet, is het na verloop van tijd onherkenbaar en overwoekerd.

bedienen en bewaken
Even verderop in Genesis staat dat God de mens in de hof van Eden had geplaatst om haar te *bedienen* en te *bewaken* (2:15). Het woord dat hier vertaald is met *bedienen*, betekent *werken* of *dienen*. Het wordt elders zelfs gebruikt voor het *dienen in slavernij* (Ex. 1:13) en eerder in Genesis voor het *bewerken* van de aardbodem. Later wordt van Kaïn gezegd dat hij *landbouwer* was, letterlijk: *dienaar van de grond* (Gen. 4:2).

Aan het einde van Genesis 3, worden Adam en Eva, na hun zonde, uit de hof van Eden verdreven. Er worden bij de hof cherubim geplaatst om de boom van het leven *te bewaken* (3:24), hetzelfde woord als in Gen.2:15.
de slang
Als de wereld waarin Adam en Eva leefden *volmaakt* was in de zin dat kwaad en tegenstand daarin geen plaats hadden, hoe kon de slang er dan zijn (Gen. 3:1)? In een volmaakte wereld is er geen plaats voor een slang die een verleider blijkt te zijn en de mens aanspoort tot zonde: ongehoorzaamheid aan God.

stervende sterven
God vertelt Adam dat als hij van de boom van kennis van goed en kwaad zou eten, hij *stervende zou sterven* (2:17). De waarschuwing veronderstelt in ieder geval dat Adam begreep wat *sterven* betekende. Genesis vertelt ons niet waaruit hij de dood kende. Het is mogelijk dat sterven hem al bekend was uit de planten- en dierenwereld.

uit het stof genomen
Adam was gemaakt uit het stof van de aarde en zou daartoe terugkeren (3:19). Adam was gemaakt uit een *grondstof* die kwam uit een schepping die aan de ijdelheid en de vergankelijkheid onderworpen was.

voorbijgaand
Deze wereld is *tijdelijk* en is zo door God ontworpen. God heeft Adam en Eva niet geplaatst in een wereld die perfect was, *totdat* zij zondigden. En ook is het voor die tijd niet misgegaan door een val van satan. Hij was *een mensenmoordenaar vanaf (het) begin* en stond niet in de waarheid (Joh. 8:44). God heeft de tegenstander (Gen. 3:1) en het kwaad (Jes. 45:7) gemaakt als onderdeel van Zijn plan. God is de Schepper van alles en met alles heeft Hij een doel (Jes. 45:5-7). Hij werkt alles naar de raad van Zijn wil (Ef. 1:11).

> *Spreuken 16 (naar ISA)*
> [4] *JAHWEH heeft alles gemaakt voor zijn doel,* ja, zelfs de goddeloze voor de dag van het kwaad.

5. de nederwerping van de wereld (1)

Een begrip dat in verband met het begin van Genesis 1 vaak ter sprake komt, is *de nederwerping van de wereld*. Wat wordt daarmee bedoeld en wat heeft deze uitdrukking met Genesis 1 te maken?

De term *de nederwerping van de wereld* komen we tien keer tegen in het Nieuwe Testament. In de gangbare vertalingen, zoals de NBG en Statenvertaling, is het telkens vertaald met *grondlegging der wereld.* Onderaan dit hoofdstuk** vindt u alle teksten waar deze uitdrukking voorkomt.

oordeel?
Sommigen verklaren deze *nederwerping* als een oordeel van God, dat gekomen is over een wereld die er was vóór de huidige wereld. Men stelt dat de aarde in Gen. 1:2 woest en leeg was als gevolg van een oordeel dat heeft plaatsgevonden tussen Gen. 1:1 en 1:2. Er zijn er die zeggen dat dit een oordeel over satan en zijn engelen was, anderen verklaren dat er hiervoor een bewoonde wereld was, die is geoordeeld. De *nederwerping* betreft dan het oordeel waardoor deze wereld woest en leeg *is geworden*.

gat
Als we deze redenering volgen, bevindt zich tussen Gen. 1:1 en Gen. 1:2 een gat. Vandaar dat deze leer in het Engels *Gap theory* wordt genoemd. De dagen die in Genesis 1 worden genoemd, zijn volgens dit leerstuk geen scheppingsdagen, maar *herscheppingsdagen*. God heeft in die dagen een wereld hersteld die daarvoor geoordeeld was. In ons land staat deze theorie bekend als de *restitutieleer.*

nederwerping
Het woord dat in de gangbare vertalingen is weergegeven met *grondlegging* is het Griekse *katabolē*, dat is afgeleid van *kataballō*: NEERWAARTS+WERPEN. Letterlijk weergegeven: *nederwerping*. Het

bijzondere is dat *de nederwerping van de wereld* in deze Schriftplaatsen hoofdzakelijk wordt gebruikt als aanduiding van een tijdstip in een ver verleden. Het *eerste voorkomen* van het begrip is daar een voorbeeld van en is een aanhaling uit het Oude Testament. In dit vers wordt uitgelegd waarom Jezus in gelijkenissen sprak.

> *Mattheüs 13 (naar ISA)*
> [35] opdat het woord vervuld zou worden, dat door de profeet uitgesproken werd, toen hij zei: Ik zal mijn mond opendoen met gelijkenissen, Ik zal uitspreken wat *vanaf de nederwerping van de wereld* verborgen is.

Psalm 78
Dit is een aanhaling uit Psalm 78, een Psalm van Asaf. Asaf had een belangrijke positie aan het hof van David met betrekking tot het maken van muziek. David was een profeet (Hand. 2:30) en Asaf, die door David was aangewezen, profeteerde ook door middel van muziek (1 Kron. 25:1-2).

> *Psalm 78 (naar ISA)*
> [2] Ik zal mijn mond opendoen met een spreekwoord, ik zal raadsels *van vroeger* uitspreken.

van ouds
Mattheüs geeft de woorden uit Psalm 78:2 weer met: *vanaf de nederwerping van de wereld*. In de Psalm zelf staat: *van vroeger*. Het wijst ons op een ver verleden, maar wanneer dit precies was, kunnen we uit deze Schriftplaats niet concluderen. Het voert voor dit hoofdstuk te ver om alle teksten langs te gaan, maar ook de andere voorkomens van *de nederwerping van de wereld* geven geen uitsluitsel *wanneer dit precies* was. Het was in ieder geval vóór *Abel* (Luk. 11:50-51), zo lezen we.

Het zijn juist de andere teksten waar we niet de uitdrukking *nederwerping van de wereld* tegenkomen, maar wel het woord *nederwerping* (*katabolē*) of het verwante werkwoord *kataballō*, die veel licht werpen op de betekenis. Daarover meer in het volgende hoofdstuk.

*** Nederwerping van de wereld: Matth. 13:35; 25:34; Luc. 11:50; Joh. 17:24; Ef. 1:4; Hebr. 4:3; 9:26; 1 Petr. 1:20; Opb. 13:8; 17:8.*

6. de nederwerping van de wereld (2)

De Bijbel spreekt tien keer van *de nederwerping (Grieks: katabolē) van de wereld*. Betreft deze *nederwerping* een oordeel dat over een wereld is gekomen die er was vóór de onze, zoals wel eens verondersteld wordt? Of ligt het anders? We zagen in het vorige hoofdstuk al dat in de teksten waar de uitdrukking *de nederwerping van de wereld* voorkomt, de term niet wordt uitgelegd. We zullen dus verder moeten zoeken.

grondlegging
Maar hoe zijn de vertalers ertoe gekomen om *katabole* te vertalen met *grondlegging?* Is dat dan zonder enige basis? Als *katabole* betekent: *nederwerping*, dan lijkt dit juist het tegenovergestelde van *grondlegging*. Bij *grondlegging* denken we aan het leggen van een fundament, het begin van iets. *Nederwerping* doet daarentegen denken aan *afbreken* en *vernietigen*.
In de enige Schriftplaats waar het woord *katabole* voorkomt zonder de toevoeging: nederwerping *van de wereld*, heeft het een positieve betekenis.

Hebreeën 11 (naar ISA)
[11] In geloof nam ook Sara kracht in ontvangst, *tot neerwerpen van zaad*, en zij bracht voort, voorbij de periode van haar statuur, omdat zij Hem, die het belooft, betrouwbaar acht.

neerwerpen van zaad
Deze letterlijke vertaling klinkt wat vreemd. De strekking is duidelijk: Sara ontving kracht met het oog op het voortbrengen van Izak, hoewel haar lichaam naar de mens gesproken daartoe niet meer in staat was (Rom. 4:19).

De vertalers hebben *tot neerwerpen van zaad*, vertaald met *moeder worden* (NBG), *zwanger worden* (Herziene Statenvertaling), *om zaad te geven* (Statenvertaling), enz.
Wij denken bij *zaad (Grieks: sperma)* aan het mannelijke aandeel bij de bevruchting, maar hier wordt *van Sara* gezegd dat *zij* kracht zou ontvangen *tot neerwerpen van zaad.* Zo wordt ook in verband met Eva gesproken over *haar zaad* (Gen. 3:15). *Het zaad* wijst blijkbaar niet alleen op het aandeel van de man in de geslachtsgemeenschap, maar ook op de bevruchting en het voortbrengen van het kind.

tot stand komen
De *nederwerping van zaad* in Hebreeën 11:11 heeft in ieder geval geen negatieve betekenis. Het gaat om het tot stand komen van nageslacht: Sara ontving kracht om Izak voort te brengen. *Katabolē* hoeft dus helemaal niet te wijzen op afbraak, vernietiging of oordeel.
Als we dit toepassen op de uitdrukking *de nederwerping van de wereld*, kan deze dus wijzen op *het tot stand komen van de wereld*. Opmerkelijk is dat in Genesis het verslag over de schepping wordt ondertekend met:

Genesis 2 (Statenvertaling)
[4] Dit zijn *de geboorten des hemels en der aarde* als zij geschapen werden; ten dage als de HEERE God de aarde en den hemel maakte.

kataballo
Het aan *katabolē* verwante werkwoord *kataballō* komt slechts twee keer voor in het Nieuwe Testament. De eerste keer heeft het de negatieve betekenis van *neerwerpen* (2 Kor. 4:9). Maar in de andere tekst wordt het gebruikt voor het *neerleggen van een fundament*.

Hebreeën 6 (naar ISA)
[1] Daarom het woord van het begin van Christus nalatende, zouden wij tot volwassenheid gebracht worden, niet opnieuw *neerwerpende het fundament* van bezinning op dode werken, en van geloof in God.

het fundament leggen
De schrijver van de Hebreeënbrief wilde meer kwijt aan zijn lezers dan *de eerste beginselen* (5:12) en wilde hen na de *melk* ook voeden met *vaste spijs* (5:14). Hij wilde verder en spreekt in dit verband over: niet opnieuw *neerwerpende (> kataballō) het fundament*.

Hier wordt duidelijk waar de gebruikelijke vertaling *grondlegging* vandaan komt. Een fundament wordt letterlijk *neergelegd*. Het "neerwerpen" heeft hier niets met vernietiging te maken, maar met het leggen van iets waarop vervolgens wordt gebouwd.

conclusie
Katabolē geeft naar zijn woordopbouw de gedachte van *neerwerpen* of *neerleggen*. Of dit een negatieve betekenis heeft, moet uit het verband blijken. Het verwante *kataballō* kan spreken over iemand die wordt neergeworpen, maar ook over het neerleggen van een fundament. De

nederwerping van de wereld kan dan ook betrekking hebben op *het tot stand komen van de hemelen en de aarde* (Gen. 1:1; 2:4).

Er is daarom geen taalkundige reden om *de nederwerping van de wereld* op te vatten als een oordeel waardoor een eerdere wereld werd vernietigd. De uitdrukking kan heel goed betrekking hebben op het tot stand brengen, het "neerleggen", van de wereld.

Dat moment was tegelijk het begin van een schepping die God aan de ijdelheid en vergankelijkheid heeft onderschikt (Rom. 8:20-21). In die zin is *nederwerping* een veelzeggende aanduiding: de wereld werd door God tot stand gebracht met het oog op een tijdelijke, vergankelijke weg naar Zijn uiteindelijke doel.

7. de toenmalige wereld, die is vergaan

In de 2e Petrus brief, in het laatste hoofdstuk, spreekt Petrus over *de toenmalige wereld die is vergaan, overstroomd door water*. Over welke wereld heeft hij het? Sommigen lezen hierin dat er een wereld moet zijn geweest vóór de onze, die is geoordeeld door een watervloed.

gat
Dit zou dan niet gaan over de vloed van Noach, maar over een vloed daarvóór, namelijk tussen Gen. 1:1 en 1:2, want tussen deze twee verzen veronderstelt men een gat. God heeft *in (een) begin* de hemelen en de aarde geschapen (1:1) en door een vermeend oordeel is de aarde woest en leeg geworden (1:2).

De zes dagen in Genesis 1, die over het algemeen als scheppingsdagen worden gezien, zijn in die visie *herscheppingsdagen*. God herstelde in deze zes dagen een wereld die Hij eerder geoordeeld en vernietigd had, is de gedachte. Deze theorie wordt de *restitutieleer* genoemd, vanwege deze dagen van herstel. In het Engels is het bekend als de *Gap Theory*, vanwege het veronderstelde gat tussen Gen. 1:1 en 1:2.

geoordeeld en gered
Eerder in 2 Petrus waarschuwt Petrus voor valse leraren en zegt hij dat er ook valse profeten onder het volk zijn geweest (2:1). Zij zullen geoordeeld worden (2:9), maar de rechtvaardigen zullen worden uitgered. Hij noemt hiervan voorbeelden, zoals Lot werd gered uit Sodom en Gomorra toen deze steden werden geoordeeld (2:6-7). En ook Noach is natuurlijk zo'n voorbeeld.

> *2 Petrus 2 (naar ISA)*
> [5] en Hij *de wereld van de begintijd* niet spaart, maar de achtste, Noach, de heraut van de rechtvaardigheid, behoedt, wanneer Hij de overstroming over de wereld van de goddelozen brengt.

oorspronkelijke wereld
Het Griekse *archaiou kosmou* spreekt van *de oude wereld*, of *de wereld van de begintijd*. *Archaios* is verwant aan *archē*, begin of oorsprong. Petrus spreekt hier dus over de wereld uit de vroegste tijd van de menselijke geschiedenis: de wereld waarin Noach leefde.
geen wereld voor deze
Petrus voert ons hiermee terug naar de wereld van de begintijd en noemt daarbij expliciet Noach en de overstroming. Van een nog eerdere wereld en een nog eerdere watervloed zegt hij niets.

nogmaals
Een hoofdstuk verder, in 2 Petrus 3, spreekt Petrus dan wéér over een oordeel door overstroming van water. Hij doet dit in verband met de *parousia* van de Heer (:4). Dit wordt meestal vertaald met *(weder)komst*, maar letterlijk betekent *parousia*: *aanwezigheid*.

In "het laatste van de dagen" zouden er spotters komen (:3), die zeggen: waar is de belofte van Zijn aanwezigheid? Want alles blijft zo, zoals het vanaf het begin van de schepping geweest is (:4). Petrus wijst er vervolgens op dat het niet waar is dat alles hetzelfde blijft. God heeft immers wel degelijk ingegrepen en de wereld al eens geoordeeld.

> *2 Petrus 3 (naar ISA)*
> [5] Want willens is dit hun onbekend: dat de hemelen er van oudsher waren, en dat de aarde uit water en door water samen staat, door het woord van God.
> [6] waardoor de toenmalige wereld verging, overstroomd wordend door het water.

de wereld van de begintijd
Petrus verklaart niet opnieuw wat *de toenmalige wereld* is. Dat hoeft hij ook niet te doen, want een hoofdstuk eerder heeft hij al gesproken over *de wereld van de begintijd* die door een overstroming werd geoordeeld, waarbij Noach werd gered (2 Petr. 2:5). Er is geen reden om in hoofdstuk 3 ineens een andere wereld en een andere overstroming te veronderstellen, waarover Petrus nergens spreekt.

Die wereld in de dagen van Noach is geoordeeld en hoewel spotters zeggen dat er niets verandert vanaf het begin van de schepping, zal ook deze huidige wereld geoordeeld worden. Mensen die geen rekening houden met God, zullen Gods gericht niet ontlopen (:7).

Opmerkelijk is dat Jezus, in Mattheüs 24 in "de rede over de laatste dingen", net als Petrus, ook verwijst naar *de dagen van Noach*, als Hij spreekt over *Zijn parousia*.

> *Mattheüs 24 (naar ISA)*
> [37] En net zoals de dagen van Noach, zó zal de aanwezigheid *(> parousia)* van de Zoon van de mens zijn.
> [38] Want net zoals zij waren in die dagen, vóór de overstroming, etende en drinkende, trouwende en ten huwelijken uitgevende, tot op de dag, waarop Noach de ark binnenging,
> [39] en zij het niet wisten, totdat de overstroming kwam, en allen wegnam,
> zó zal ook de aanwezigheid *(> parousia)* van de Zoon van de mens zijn.

net zoals in de dagen van Noach
De periode die voorafgaat aan de vestiging van het Koninkrijk door de Zoon van de mens, zal zijn als de dagen van Noach. Het grootste deel van de mensheid zal doorgaan met het leven dat zij leiden, zonder zich te bezinnen. Over hen zal een oordeel komen, zoals dat ook in de dagen van Noach kwam en zij zullen geen deel hebben aan het Koninkrijk in de duizend jaar.

weggenomen en gelaten
In de *parousia* van de Zoon van de mens zal er een *wegneming* zijn van de *ongelovigen*, zo wordt in het vervolg van deze verzen beschreven. De *onrechtvaardigen* zullen van de aarde *weggenomen* worden (Matth. 13:40-41, 49) en de gelovigen worden *gelaten*, in de zin van *achtergelaten* of *met rust gelaten* (Matth. 24:40-41). Dit laatste moet positief opgevat worden, want op aarde breekt het Koninkrijk aan. De rechtvaardigen worden niet weggenomen van de aarde, omdat zij verduurd hebben tot het einde van de aeon. Zij worden gered, blijven op aarde en gaan de toekomende aeon in (Matth. 24:13), de duizend jaar. De anderen worden geoordeeld en weggenomen net als in de dagen van Noach.

Na de duizend jaar breekt de laatste aeon aan, het tijdperk van de nieuwe hemelen en aarde (Opb.21-22).

> *Openbaring 21 (naar ISA)*
> [1] En ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, want de *eerste* hemel en de *eerste* aarde zijn voorbij gegaan. En de zee, zij is er niet meer.

nieuwe schepping
Johannes onderscheidt de huidige hemel en aarde van de toekomstige nieuwe hemel en aarde en noemt de voorgaande *de eerste hemel en de eerste aarde*. Ook hier vinden we geen enkele aanwijzing voor nog een eerdere wereld vóór de wereld die in Genesis wordt beschreven.

Een Bijbels principe is dat God het eerste wegneemt, opdat Hij het tweede zou doen (vast)staan (Hebr. 10:9). Zo is het ook met deze eerste schepping. Ze zal plaatsmaken voor een nieuwe schepping.

8. de vertaling van de eerste verzen van Genesis

Bij de bestudering van de eerste verzen van Genesis zijn we ook ingegaan op de zogenoemde *restitutieleer*. Deze leer veronderstelt een oordeel tussen Gen. 1:1 en 1:2 en leest dit oordeel ook in 2 Petr. 3:6.

gat
Als men deze visie heeft, moet men ervan uitgaan dat in Gen. 1:2 staat dat de aarde woest en leeg *is geworden*. Zo "ontstaat" er een *gat* tussen het scheppen van hemelen en aarde en de toestand die in vers 2 wordt beschreven. In die ruimte kan vervolgens het veronderstelde oordeel geplaatst worden. In het vorige hoofdstuk zagen we dat Petrus het niet heeft over een vloed in de tijd van Genesis 1, maar spreekt over de vloed in de dagen van Noach.

De meeste gangbare vertalingen geven Genesis 1:1 ongeveer hetzelfde weer:

> In den beginne schiep God den hemel en de aarde (SV)
> In het begin schiep God de hemel en de aarde (HSV en NBV)
> In den beginne schiep God de hemel en de aarde (NBG)

vormeloos begin
De discussie omtrent het volgende vers is meestal of de aarde woest en leeg *was*, of *werd*, of *is geworden.* Ik heb in eerdere hoofdstukken aangegeven dat de vertaalkeuze voor *werd* of *is geworden* geen bewijs is voor een oordeel tussen Gen. 1:1 en 1:2. De aarde was bij aanvang *woest en leeg*. God begon met een vormeloos begin en ging van daaruit ordenen en vullen. Ook het begin van de mens is zo (Ps. 139:16)!

alternatieve vertalingen
Verschillende vertalingen kiezen voor een alternatieve lezing die nauw aansluit bij wat we tot nu toe over de schepping van hemelen en aarde hebben gezien.

Young's Literal Translation
De eerste die ik wil noemen, is een Engelse vertaling: Young's Literal Translation (YLT). De YLT is een vertaling uit 1862 en is niet zomaar een vertaling die is gemaakt om "lekker weg te lezen", maar de maker, Robert Young, had het oogmerk een vertaling te maken die zo dicht mogelijk aansluit bij de

grondtekst. Het voert te ver om op deze plek daar meer over te zeggen, maar de pagina op Wikipedia over de YLT geeft meer informatie en ook op andere plekken op internet is dit terug te vinden.

De YLT leest Genesis 1:1 niet als een zelfstandige mededeling, maar verbindt vers 1 met het vervolg. Tijdens het begin van Gods toebereiding van de hemelen en de aarde bestond de aarde woest en leeg.

> *Genesis 1 YLT*
> [1] In the beginning of God's preparing the heavens and the earth-
> [2] the earth hath existed waste and void, and darkness on the face of the deep, and the Spirit of God fluttering on the face of the waters, -
> [3] and God saith, "Let light be", and light is.

Als we dit vertalen in het Nederlands, lezen we:

> [1] In het begin van Gods toebereiding van de hemelen en de aarde -
> [2] bestond de aarde woest en leeg, en was er duisternis op het aangezicht van de diepte, en de Geest van God zweefde op het aangezicht van de wateren, -
> [3] en God zei: "Laat er licht zijn", en er is licht.

Opvallend is dat vers 1 hier geen op zichzelf staande mededeling is, zoals in de gangbare vertalingen. De zin loopt door via de beschrijving van de toestand van de aarde in vers 2 naar het spreken van God in vers 3. De gedachte is dus: *in het begin van Gods toebereiding van de hemelen en de aarde, terwijl de aarde woest en leeg was, zei God: "Laat er licht zijn".*

de Naardense Bijbel
De Naardense Bijbel heeft als doelstelling letterlijk te vertalen. Je merkt bij het lezen dat er vertaalkeuzes zijn gemaakt waardoor de vertaling poëtischer klinkt dan andere vertalingen. Op de website van de Naardense Bijbel is een korte verantwoording te lezen van de keuzes die gemaakt zijn. Het idee dat God begint met een vormeloze toestand en van daaruit gaat vullen en ordenen, vind je ook hier terug.

> *Genesis 1 Naardense Bijbel*
> [1] Bij begin is God gaan scheppen,
> - de hemelen en het aardland.
> [2] Het aardland is in z'n geschieden geworden woestheid en warboel,
> en duisternis op het aanschijn van de oervloed,
> -en geestesadem van God wervelend over het aanschijn van de wateren.
> [3] Dan zegt God: geschiede er licht!
> - en er geschiedt licht.

de Nederlandse Concordante Vertaling
Tenslotte wil ik de Nederlandse Concordante Vertaling (NCV) noemen, die wordt uitgegeven door Concordante Publicaties. Ten tijde van de oorspronkelijke publicatie van dit artikel was de vertaling van Genesis nog in voorbereiding en was er alleen een voorlopige vertaling van deze verzen beschikbaar. Inmiddels is de NCV-vertaling van Genesis verschenen. De uiteindelijke vertaling is iets anders geworden, maar de gekozen zinsconstructie is hetzelfde gebleven:

> *Genesis 1 NCV*
> [1] In het begin van dat God de hemel en het land schiep –
> [2] het land dan was chaos en leegte, en donkerte was over het oppervlak van de oervloed, en de geest van God cirkelde over het oppervlak van het water –
> [3] zei God: "Laat er licht zijn", en er was licht.

Net als in de YLT loopt in deze vertaling de zin van vers 1 via vers 2 verder in vers 3. Vers 2 beschrijft daarbij de toestand van de aarde bij de aanvang van Gods scheppingswerk.

Deze vertalingen verschillen onderling, maar hebben gemeenschappelijk dat Genesis 1:1-3 als één samenhangend geheel wordt gelezen. De woeste en lege toestand van de aarde hoeft dan niet verklaard te worden vanuit een oordeel tussen vers 1 en 2. Het is de toestand bij aanvang van Gods scheppingswerk, waarna God vanaf vers 3 gaat ordenen en vullen.

9. de zeven dagen in Genesis 1

In de voorgaande hoofdstukken hebben we de eerste verzen van Genesis uitvoerig bezien. Maar over het scheppingsverhaal valt nog veel meer te zeggen. Bijvoorbeeld over de zes dagen in Genesis 1, die over het algemeen worden gezien als de zes dagen waarin God de hemelen en de aarde schiep. Maar klopt deze lezing wel?

eerste boek van Genesis
Het eerste deel van Genesis (1:1-2:4) is een document over *het ontstaan van hemelen en aarde* en wordt in sommige vertalingen genoemd: *de geboorten van hemelen en aarde* (Gen. 2:4; Statenvertaling en Naardense Bijbel). Op het Hebreeuwse begrip *toledoth*, dat hier vertaald wordt met *geboorten*, komen we later nog terug. We vinden dit woord dertien keer in Genesis en het blijkt een sleutelbegrip te zijn.

Voor nu volstaat het om te zeggen dat *toledoth* naar mijn overtuiging meestal een afsluiting betreft van het voorgaande gedeelte, als een soort onderschrift. Daarbij wordt een naam vermeld die bij het betreffende document hoort, zoals Adam (5:1), Noach (6:9) en Izak (25:19). Het is vergelijkbaar met ons begrip *colofon*, maar dan in zeer beknopte vorm. Volgens deze lezing is Genesis dan ook *een verzameling van documenten*, opgetekend door verschillende hoofdpersonen en later samengevoegd door Mozes.

geen zes scheppingsdagen
Meestal wordt Genesis 1 dus gelezen als een beschrijving van de zes scheppingsdagen waarin God hemelen en aarde schiep. Maar die lezing roept nogal wat problemen op. Ik wil dan ook laten zien waarom Genesis 1 *niet kan gaan* over hoe God in zes dagen hemelen en aarde schiep en natuurlijk ook waar het wél over gaat.

Genesis 1 is een verslag van hoe God in zes dagen aan Adam Zijn scheppingswerken openbaarde. God vertelde Adam hoe Hij *in begin (>in aanvang)* de hemelen en de aarde schiep. Genesis 1:1-2:4 bevat het verslag van dit onderwijs.

problemen
De lezing dat Genesis 1 een relaas zou zijn van de zes dagen waarin God Zijn schepping tot stand bracht, geeft een aantal problemen en dit zijn ook klassieke vraagstukken die vaak worden opgeworpen om de betrouwbaarheid van Genesis ter discussie te stellen.

1. Op de eerste dag spreekt God: *laat er licht zijn* (1:3-4), maar is er ook al sprake van *dag en nacht*. Toch wordt pas *op de vierde dag* (1:16) gesproken over het maken van de grote en de kleine lichtdrager (zon en maan). Hoe kan er dan op de eerste dag al sprake zijn van dag, nacht, avond en morgen (1:5)?

2. God noemt het licht *dag* en de duisternis *nacht* (1:5). Telkens lezen we vervolgens: het was avond geweest en het was morgen geweest, de eerste (tweede, derde, enz.) dag. Waarom wordt Gods activiteit steeds aan de dag verbonden? Als de zes dagen scheppingsdagen zijn, heeft God Zijn werk dan alleen gedurende de periode van licht gedaan?

3. Wat betekent het dat God op de zevende dag *rustte*? Was er sprake van rust vanwege vermoeidheid, of betekent het eenvoudig dat Hij *ophield* met wat Hij deed?

4. Tien maal staat er: *en God zeide*. Tegen wie sprak Hij?

5. Wanneer Adam en Eva beiden op de zesde dag geschapen zouden zijn, is dit in conflict met Genesis 2. Daar vinden we:

- Adam wordt geformeerd uit het stof van de aarde (2:7)
- God plaatst hem in de hof (2:8)
- God onderricht Adam en geeft hem instructies (2:15-17)
- God brengt alle dieren bij Adam en laat hem de dieren namen geven (2:19-20)
- Adam vindt echter geen helper die hem aanvult (2:20)
- Dan laat God een diepe slaap op Adam vallen, neemt een zijde uit hem en maakt Eva daaruit (2:21-24)

Dit zou allemaal binnen één etmaal moeten hebben plaatsgevonden. En dat lijkt onwaarschijnlijk.

de zes dagen als onthulling aan Adam
De oplossing van het probleem van al deze punten is verrassend simpel: Genesis is niet de beschrijving van hoe God in zes dagen hemelen en aarde schiep, *maar is een beschrijving van de zes dagen waarin God aan Adam Zijn scheppingswerken bekendmaakt*. God onderwees Adam over Zijn scheppingswerken.

Laten we bovenstaande punten eens in dit licht bezien:

1. Op de eerste dag van Gods onderricht aan Adam in Genesis 1 was de zon er al. God schiep immers *in begin* de hemelen en de aarde. Op de vierde dag van Gods openbaring aan Adam *verhaalde* God hoe Hij de lichten, zoals de zon en de maan had gemaakt tot onderscheiding van dag en nacht, maar ook andere tijden, zoals jaren.

2. God vertelde Adam van Zijn scheppingswerken. In deze lezing markeren avond en morgen de dagen waarop Adam dit onderwijs ontving. Adam was immers, anders dan God, wel aan plaats en tijd gebonden.

3. Natuurlijk wordt God niet moe, Hij is geen mens (Jes. 40:28; Ps. 121:4), maar Adam werd dat wel. Hij kreeg 's nachts rust en God *stopte (>hield op)*, zoals het letterlijk staat in Gen. 2:2-3, op de zevende dag en heiligde deze dag.

4. Adam was door God gemaakt en geplaatst in een wereld die God *in begin* geschapen had. Volgens deze lezing sprak God tot Adam en benoemde Hij de dingen voor hem. Adam ontving onderwijs over de wereld waarin God hem had geplaatst: God noemde het licht dag, de duisternis nacht, enz.

5. Adam en Eva hoeven in deze lezing niet op dezelfde dag te zijn geschapen. Adam bestond al toen God hem gedurende deze zes dagen onderwees. Maar wanneer werd Eva dan gemaakt?

Dat moet tijdens de zesde dag van dit onderwijs zijn geweest. Want er staat: *en God voltooide in de zevende dag Zijn werk dat Hij deed* (Gen. 2:2).

Daarmee was de schepping, en dus ook die van Eva, compleet. De creatie van Eva vond bovendien plaats nadat God de dieren bij Adam had gebracht en Adam ze namen had gegeven (2:19-22). God vertelde op de zesde dag, als sluitstuk van Zijn openbaring aan Adam, hoe Hij hem gemaakt had. Maar God *voltooide* die dag ook Zijn schepping door Eva te maken uit een zijde van Adam (2:22).

in zes dagen geschapen?
Tenslotte moet ik nog ingaan op een passage uit de wet, zoals beschreven in Exodus 20. Want daar wordt gewoonlijk in gelezen dat God in zes dagen de hemelen en de aarde gemaakt heeft. Maar een nauwkeurige lezing laat zien dat het anders is:

Exodus 20 ISA
[8] Gedenk de dag van de sabbat, om hem te heiligen.
[9] Zes dagen dien jij en doe *(>asah)* jij al jouw werk,
[10] en de zevende dag is een sabbat tot JAHWEH, jouw God. Jij zal geen enkel werk doen *(>asah)*, jij en jouw zoon en jouw dochter, jouw dienaar en jouw dienstmeisje en jouw beest en jouw tijdelijke verblijver die in jouw poorten is.
[11] Want in zes dagen maakte *(>asah)* JAHWEH de hemelen en de aarde, de zee en alles wat in hen is. En Hij stopte in de zevende dag. Daarom zegent JAHWEH de dag van de sabbat en heiligt Hij hem.

in zes dagen gedaan
Drie keer staat in deze verzen het Hebreeuwse *asah* (H6213). Dit woord heeft een brede betekenis en wordt onder andere weergegeven met *doen* en *maken*. Opvallend is dat in vers 9 tegen Israël wordt gezegd: *zes dagen dien jij en doe (>asah) jij al jouw werk*, en in vers 11 hetzelfde werkwoord wordt gebruikt voor wat JAHWEH gedurende zes dagen deed. Als *asah* daar eveneens met *doen* wordt weergegeven, staat er: *want in zes dagen deed (>asah) JAHWEH de hemelen en de aarde, de zee en alles wat in hen is*.

De vraag is dan wat JAHWEH in deze zes dagen *deed* met betrekking tot de hemelen en de aarde, de zee en alles wat daarin is. In de lezing die we hiervoor hebben gezien, deed Hij daarvan in zes dagen verslag aan Adam. Daarna stopte Hij en zegende en heiligde de zevende dag.

Genesis 2
Ook in Genesis 2 waar gesproken wordt over de zevende dag, vinden we iets soortgelijks. Ook daar wordt het woord *asah* een aantal keren gebruikt. De vertaling is in de meeste weergaven nogal suggestief. Hieronder de verzen in de NBG:

Genesis 2 NBG
[2] Toen God op de zevende dag het werk voltooid had, dat Hij gemaakt *(>asah)* had, rustte *(lett: hield op)* Hij op de zevende dag van al het werk, dat Hij gemaakt *(>asah)* had.
[3] En God zegende de zevende dag, en heiligde die; omdat Hij op denzelven gerust *(lett: ophouden)* heeft van al het werk, dat God scheppende tot stand had gebracht *(>asah)*.

conclusie
Genesis 1 beschrijft volgens deze lezing niet zes dagen waarin God de hemelen en de aarde schiep, maar zes dagen waarin Hij Adam over Zijn scheppingswerken onderwees. God maakte Adam en openbaarde aan hem dat Hij de Schepper is van alles wat Adam om zich heen zag.

God gaf Adam *Zijn woord!* We lezen in Genesis 1 *tien* keer "en God zeide". Dat doet denken aan die andere *tien woorden* van Gods openbaring, die God aan Mozes gaf (Ex. 20:1).

Hoe lang God gedaan heeft over de schepping, weten we niet. Ook doet de Schrift geen uitspraken over hoe oud de aarde is. We weten alleen dat God *in begin de hemelen en de aarde schiep*.

10. een sleutelbegrip in het boek Genesis (1)

In Genesis komen we een begrip tegen dat bij nadere bestudering een sleutelbegrip voor het boek blijkt te zijn. Het is het Hebreeuwse *toledoth (H8435).* Het woord komt 13 keer voor en loopt als een rode draad door het eerste Bijbelboek. Het woord is afgeleid van *yalad (=baren, verwekken, H3205)*. In de gangbare vertalingen wordt *toledoth* op verschillende manieren weergegeven. Een aantal voorbeelden:

2:4 – Dit is de *geschiedenis* van hemelen en aarde.
5:1 – Dit is het *geslachtsregister* van Adam.
10:1 – Dit zijn de *nakomelingen* van de zonen van Noach: Sem, Cham en Jafeth.
25:13 – Dit zijn dan de namen der zonen van Ismael, genoemd naar hun *afstamming*.

onderschrift
Wanneer we alle voorkomens van *toledoth* in Genesis bestuderen en op een rijtje zetten, zien we dat het in de meeste gevallen een soort onderschrift is, vergelijk ons begrip: colofon. Genesis is opgebouwd uit verscheidene documenten van verschillende schrijvers. Degene die het betreffende gedeelte heeft geschreven, sluit dit af met: *dit zijn de toledoth van...*
Deze opvatting is vooral bekend geworden door P.J. Wiseman, die de *toledoth*-formules opvatte als onderschriften of colofons van de verschillende documenten waaruit Genesis is samengesteld.

geboekstaafd
Degene die de historie van zijn geslacht vastlegt, staat dicht bij de geschiedenissen waarvan hij verslag doet. De informatie werd dus niet pas vele eeuwen later voor het eerst opgetekend, maar reeds in de tijd waarin deze geschiedenissen zich afspeelden. Dat maakt Genesis tot een historisch boek dat teruggaat op informatie uit de eerste hand. Authentiek en betrouwbaar!

Het is niet makkelijk om voor *toledoth* een passend Nederlands woord te vinden dat het één op één weergeeft. The Concordant Version geeft het weer met *genealogical records* en zo staat het ook in een eerdere versie van de Maskilim-vertaling: *genealogische registraties*. Het woord is afgeleid van *yalad*, *baren* of *verwekken*, en spreekt van wat uit iemand of iets is voortgekomen. In Genesis functioneert de *toledoth* als een *registratie* of *vastlegging* van geschiedenissen, waarbij wordt vermeld bij wie het betreffende document hoort: de bron van de informatie en de schrijver.

tijdsperiode
Het tijdperk dat wij verstaan onder *het Oude Testament* beslaat zo'n 4000 jaar. Het is daarbij goed om te beseffen dat alleen al de periode die in Genesis wordt beschreven, van Adam tot Jozef, bijna 2300 jaar beslaat. Dat is meer dan de helft van de periode die door het Oude Testament wordt bestreken.
Mozes
In het beste geval gaat men ervan uit dat Mozes de schrijver van Genesis zou zijn en dat de informatie die we daar vinden al die tijd via mondelinge overlevering doorgegeven is en uiteindelijk bij Mozes is terechtgekomen, die het heeft opgetekend. Hoe precies en betrouwbaar kan dat nog zijn na zo'n lange periode? In de Schriftkritiek, een tak van "Bijbelwetenschap", gaat men er over het algemeen vanuit dat Genesis nóg later is geschreven.

eerste boek van Mozes
Maar is Genesis dan niet geschreven door Mozes? Het behoort toch tot de vijf boeken van Mozes? Dat klopt, want de Schrift zelf schrijft de eerste vijf boeken van de Bijbel aan Mozes toe. Maar dat wil niet zeggen dat het niet (ook) door anderen geschreven kan zijn.

Mozes is de *samensteller* van de documenten in Genesis 1 tot Genesis 37:2, waar de geschiedenis van Jozef begint. Hij heeft de geschriften van verschillende schrijvers – Adam, Noach, Sem, Izak, enz. – bij elkaar gebracht. Het gedeelte van Genesis 37:2 tot het einde van het boek (50:26) is niet ondertekend met een *toledoth*. Het ligt daarom voor de hand dat Mozes dit laatste deel zelf heeft geschreven.

Mozes als redacteur
Mozes heeft de geschriften van de aartsvaders bij elkaar gebracht, waar nodig vertaald, de tekst geredigeerd en zelf toevoegingen gedaan om dingen te verduidelijken. Dit laatste zien we met name bij plaatsnamen die inmiddels anders heetten. Een greep uit de vele voorbeelden van zulke toevoegingen:

> *Genesis 14 ISA*
> [2] (...) en den koning van Bela, *dat is Zoar*.
>
> *Genesis 14 ISA*
> [3] Deze allen voegden zich samen in het dal Siddim, *dat is de Zoutzee*.
>
> *Genesis 23 ISA*
> [2] En Sara stierf te Kiriath-arba, *dat is Hebron*, in het land Kanaän; en Abraham kwam om Sara te beklagen, en haar te bewenen.

Inmiddels hadden steden en gebieden andere namen gekregen. Mozes kende deze namen en heeft ze toegevoegd om zaken te verduidelijken.

ontstaan van hemelen en aarde
Deze benadering werpt veel licht op heel het boek Genesis, maar met name op het eerste deel. Dit gedeelte is bijzonder, omdat het een *toledoth* is waarbij geen naam van een persoon wordt genoemd: de ontstaansgeschiedenis (*toledoth*) van hemelen en aarde.

Genesis 1:1-2:4 is het document van de wording of totstandkoming van hemelen en aarde. Zoals bijvoorbeeld de Statenvertaling het weergeeft: "Dit zijn de *geboorten* des hemels en der aarde, als zij geschapen werden". Dit boek, deze *toledoth*, is het oudste document van deze wereld.

woord van God
Maar wie schreef het? Het is de enige *toledoth* waarin we geen naam terugvinden. Het betreft *Gods openbaring van Zijn scheppingswerken aan Adam*. Tien keer staat er "en God zeide". God gaf Adam Zijn woord. Zou Hij dat ook schriftelijk hebben gedaan en Adam dit document over de schepping van hemelen en aarde hebben nagelaten? Dat maakt dit eerste boek van Genesis wel heel bijzonder en in de meest letterlijke zin: *woord van God!*

twee scheppingsverhalen
Een punt van discussie rond het scheppingsverhaal is vaak dat we in Genesis 1 en 2 twee "scheppingsverhalen" vinden. Daaraan worden allerlei conclusies verbonden en wordt ook de betrouwbaarheid van de tekst ter discussie gesteld. Maar vanuit de structuur van de *toledoth* zien we dat het inderdaad twee verschillende verslagen zijn.

Dit eerste deel is niet ondertekend met een naam. De inhoud ervan is Gods eigen openbaring aan Adam, maar wie heeft deze woorden opgeschreven? Mogelijk deed God dit Zelf en gaf Hij het document aan Adam. Wellicht heeft Adam Gods woorden opgetekend. De volgende *toledoth*, waartoe Genesis 2 behoort, is in ieder geval wel met een naam verbonden en wordt afgesloten met: *dit zijn de toledoth van Adam* (5:1).

Meer over de andere *toledoth* in het volgende hoofdstuk.

11. een sleutelbegrip in het boek Genesis (2)

In het vorige hoofdstuk zagen we dat Genesis is opgebouwd uit verschillende documenten van meerdere schrijvers, die van elkaar worden onderscheiden door het begrip *toledoth*. Mozes is de redacteur van Genesis. Hij heeft de diverse geschriften bij elkaar gebracht, aanvullingen gedaan en waarschijnlijk het laatste deel zelf geschreven. In dit hoofdstuk lopen we kort alle *toledoth* langs.

de eerste toledoth (1:1 t/m 2:4)
We zagen eerder dat de eerste *toledoth* de afsluiting is van het scheppingsverhaal van 1:1 tot 2:4: *Dit zijn de toledoth van hemelen en aarde, toen zij geschapen werden* (2:4). De schrijver wordt niet genoemd. Zou God het Zelf geschreven hebben en Adam niet alleen mondeling hebben onderwezen, maar hem Zijn woord ook schriftelijk hebben nagelaten?

de tweede toledoth (2:5 t/m 5:1a)
Gen.5:1 zegt: *Dit is het document van de toledoth van Adam* (5:1). Adam is de schrijver en hij heeft zelf ook een verslag opgesteld, waarin met name de schepping van de mens centraal staat (2:5-25). Dat verklaart ook waarom er twee scheppingsverhalen zijn, iets wat theologen al veel hoofdbrekens heeft opgeleverd. Ook hebben Bijbelcritici de verschillen die zij tussen beide gedeelten menen te zien, aangegrepen om de betrouwbaarheid van Genesis ter discussie te stellen. Die tegenstrijdigheden zijn er niet; het zijn twee verslagen van verschillende schrijvers.

de derde toledoth (5:1b t/m 6:9a)
De derde toledoth is ondertekend door Noach: *Dit zijn de toledoth van Noach* (6:9a). Noach verhaalt over de aanleiding van de zondvloed en de aanzegging door God van de grote vloed (6:1-8). De geschiedenis van de zondvloed zelf is door zijn zonen beschreven.

Opmerkelijk is dat we in Gen.6:9 twee keer achter elkaar het woord *Noach* vinden. P.J. Wiseman legt in zijn boek *Ontdekkingen over Genesis* uit dat dit in de oudheid één van de manieren was om de volgorde van kleitabletten aan te duiden. Een nieuw tablet begon dan met hetzelfde woord of zinsdeel als waarmee het vorige was geëindigd. Zie ook: 5:1, 10:1, 11:27, 25:19, 36:1, enz.

de vierde toledoth (6:9b t/m 10:1)
Deze toledoth beschrijft de zondvloed en is opgetekend door de zonen van Noach: D*it zijn de toledoth van de zonen van Noach: Sem, Cham en Jafeth* (10:1). Zij zijn ooggetuigen geweest van de zondvloed en hebben deze ook als zodanig beschreven. Zie bijvoorbeeld 7:19-20.
de vijfde toledoth (10:1b t/m 11:10a)
De vijfde toledoth is van de hand van Sem: *Dit zijn de toledoth van Sem* (11:10). De volkenlijst in Gen.10 en de torenbouw van Babel zijn door Sem vastgelegd.

de zesde toledoth (11:10b t/m 11:27a)
Deze *toledoth* is betrekkelijk kort en is opgetekend door Terach, de vader van Abraham: *Dit zijn de toledoth van Terach* (11:27). Het gedeelte bevat de nakomelingen van Sem.

de zevende en achtste toledoth (11:27b-25:12 en 25:13-19)
Opmerkelijk is dat Abraham geen *toledoth* op zijn naam heeft staan. We vinden wel die van zijn zonen: *dit zijn de toledoth van Ismaël* (25:12) en: *dit zijn de toledoth van Izak* (25:19). Doordat deze twee *toledoth* betrekkelijk kort na elkaar voorkomen, is niet precies vast te stellen wie welk gedeelte heeft geschreven. Mogelijk hebben beide zonen verslag gedaan van het leven van Abraham en een gedeelte van hun eigen leven en zijn deze geschriften later bij elkaar gebracht.

de negende toledoth (25:19b t/m 36:1 en 36:9)
Twee keer vinden we in dit gedeelte een *toledoth* met dezelfde naam: *Dit zijn de toledoth van Ezau* (36:1 en 36:9). Hier zien we iets vergelijkbaars als bij de *toledoth* van Ismaël en Izak. Ook hier vinden we betrekkelijk kort na elkaar meerdere *toledoth* en verschillende namen. Daardoor is niet met zekerheid vast te stellen welk gedeelte precies door wie is geschreven. Mogelijk zijn hier geschriften van meerdere personen samengevoegd. De volgende *toledoth* is die van Jakob (37:2).

de tiende toledoth (36:10 t/m 37:2a)
Dit is het laatste deel: *Dit zijn de toledoth van Jakob* (37:2). Jakobs aandeel is betrekkelijk kort. Wellicht had Ezau als *oudste* zoon de taak om de familiegeschriften te beheren.

het vervolg (37:2b t/m 50:26)
Het vervolg van Genesis bevat geen *toledoth* meer. Het is de geschiedenis van Jozef, die loopt van 37:2b tot het einde van het Bijbelboek. De schrijver hiervan wordt niet genoemd, maar aannemelijk is dat Mozes dit geschreven heeft.

tien keer
Op deze wijze onderscheiden we in Genesis *tien documenten* aan de hand van de *toledoth*. Is dit ook geen schitterende bevestiging dat, hoewel het door mensen is opgetekend, dit eerste Bijbelboek *woord van God* is? Zoals we ook *tien keer* in Genesis 1 lezen dat God sprak: "en God zeide". En later vinden we in Exodus 20 de *tien woorden* die God aan Mozes gaf.

kritiek
Veel punten die worden opgeworpen als kritiek tegen de authenticiteit van Genesis blijken juist de betrouwbaarheid van het boek te bevestigen. In het eerder genoemde boek van P.J. Wiseman geeft hij hier een aantal voorbeelden van.

> In de eerste elf hoofdstukken van Genesis komen veel Babylonische woorden voor.

Dit wordt in de Schriftkritiek aangevoerd als argument om de eenheid of het auteurschap van het boek ter discussie te stellen. Hetzelfde geldt voor een ander verschijnsel:

> In de laatste veertien hoofdstukken treffen we Egyptische woorden aan.

verschillende invloeden
Men beweert daarom dat Genesis niet door één auteur (Mozes) geschreven kan zijn, omdat deze verschillende invloeden zouden wijzen op verschillende auteurs. Maar wanneer we kennis hebben van de *toledoth*, weten we dat Genesis inderdaad is geschreven door verschillende auteurs, de hoofdpersonen en ooggetuigen zelf!

De eerste hoofdstukken voeren ons terug naar Mesopotamië, waar ook de beschreven geschiedenissen zich voor een belangrijk deel afspelen (o.a. Gen. 2:14; 10:10; Hand. 7:2).

Mozes
In de laatste hoofdstukken, die de geschiedenis van Jozef bevatten, vinden we Egyptische woorden. En ook dat is logisch, wanneer we weten dat Mozes de schrijver is van het laatste deel van Genesis (37:2b t/m 50:26). Hij groeide op aan het hof van Farao en *werd onderwezen in alle wijsheid van de Egyptenaren* (Hand. 7:22).

Egyptisch
In dit deel treffen we dan ook voortdurend Egyptische namen en uitdrukkingen aan. Zo noemt Mozes: *Potifar, de overste van de lijfwacht* (37:36; 39:1). En de vermelding dat Jozef van Farao een nieuwe Egyptische naam kreeg: *Safenath-Paneach* (41:45), een naam die wel wordt weergegeven als *redder van de wereld*. Hierin is Jozef natuurlijk een schitterend type van Christus. Daarnaast noemt hij *Asnath, de dochter van Potifera, priester van On* (41:45). Dat zijn Egyptische namen, verbonden aan Egyptische goden.

Dat *de Egyptenaren geen brood mogen eten met de Hebreeën, want dat is voor de Egyptenaren een gruwel* (43:32) veronderstelt kennis van de Egyptische gewoonten. Maar ook andere feitelijkheden, zoals hoe het land werd toebedeeld aan de priesters (47:22) en dat men voor de wagen van Jozef lopers liet gaan (41:43), suggereren kennis van de Egyptische cultuur.

Mozes als redacteur
In het vorige hoofdstuk zagen we al voorbeelden van aanvullingen die Mozes heeft gedaan op de oorspronkelijke tekst. Het gaat met name om plaatsnamen, die inmiddels onder een andere naam bekend waren. Van deze toevoegingen zijn er velen.

> *Genesis 14 (naar ISA)*
> [7] En-mispat, *dat is Kades*…
> [15] …en hij jaagde hen na tot Hoba toe, *hetwelk is links van Damascus.*
> [17] …tot het dal Schave, *dat is het dal van de koning*.
>
> *Genesis 16 (naar ISA)*
> [14] Daarom noemde men die put, de put Lachai-roi; zie, *hij is tussen Kades en tussen Bered.*

Godsnamen
Een belangrijk argument dat wordt gebruikt tegen Mozes als schrijver van Genesis, is het feit dat verschillende Godsnamen voorkomen: *Elohim (God), JAHWEH, El Shaddai (God de Almachtige)*, enz. Ook dit past bij een boek dat is samengesteld uit documenten van verschillende schrijvers, die God op verschillende manieren benoemden.

Opvallend is daarbij het gebruik van de naam JAHWEH in geschiedenissen die voorafgaan aan de tijd waarin God Zich aan Mozes onder deze naam bekendmaakte (Ex. 6:2-3). Het is goed mogelijk dat Mozes bij het redigeren van oudere documenten de naam JAHWEH heeft gebruikt. Dat zou dan geen fout tegen de tijdrekening zijn, maar een redactionele actualisering door Mozes.

een betrouwbaar woord
Is het niet geweldig om Genesis op deze manier te lezen? Om het tot ons te nemen van *toledoth* tot *toledoth* en ons daarbij te beseffen wie de schrijvers waren: Adam, Noach, Sem, Cham en Jafeth, Izak, Ezau, Jakob, enz. Het zijn de stamvaders die verslag deden van de geschiedenissen waarin zij zelf een plaats hadden en die uiteindelijk door Mozes zijn samengebracht in het Bijbelboek dat ons terugvoert naar de oorsprong van de wereld en de mensheid.

Juist ook Genesis is *een betrouwbaar woord en alle aanneming waardig*! (1 Tim. 1:15; 4:9)